

Prima experiență în Japonia – așteptări și impresii

Orice student la Litere știe că studia o limbă străină înseamnă un angajament permanent. Este nevoie de mult mai mult decât un dicționar și o gramatică pentru a o stăpâni. Înțelegerea culturii, literaturii, istoriei și mentalității țării sunt cel puțin la fel de importante în studiul acesteia, oferindu-ne o perspectivă mult mai vastă asupra a ceea ce înseamnă cu adevărat o limbă străină. Deși acest fapt se aplică oricărei limbi, în cazul celor orientale și în special al japonezei avem de-a face cu o influență deosebită a mentalității poporului. Noi, occidentalii, nu putem înțelege un element atât de important al japonezei ca registrele de politețe fără a cunoaște importanța structurii sociale în Japonia. Sau pur și simplu nu ne dăm seama de ce este nevoie de atât de multe moduri de a saluta, de a mulțumi sau a ne cere scuze. Răspunsul e simplu - societatea japoneză este atât de diferită de cea occidentală încât este de multe ori cu neputință să învățăm limba fără a ne aprofunda în mentalitatea țării.

Majoritatea studenților care învață japoneza au ca scop să ajungă în Japonia. Fie că planifică să continue studiul limbii sau nu, știu că cel mai eficient mod de a-și aprofunda cunoștințele este de a se afla în mediu. În Japonia, nu numai că avem ocazia să ne exersăm vocabularul și gramatica, dar avem parte și de o experiență culturală inedită. Putem să simțim pe pielea proprie ce sunt registrele de politețe și cum e cazul să le folosim. Iar atunci când comunicarea formală ne dă bătăi de cap, tinerii japonezi sunt mereu alături pentru a ne ajuta. Dacă a discuta cu un profesor sau un superior este adesea stresant și dificil, cu studenții de aceeași vârstă e chiar reconfortant. În plus, avem ocazia să ne înconjurăm de tot ce înseamnă cultura japoneză: istoria, natura, tradițiile și stilul de viață.

Personal, am fost fascinată de cultura japoneză încă din copilărie. Primul lucru care mi-a atras atenția de copil au fost, desigur, animeurile. A urmat muzica și moda japoneză, după care am descoperit, în sfârșit, literatura. Îmi amintesc până acum prima carte citită în care era menționată Japonia. Era „Uimire și cutremur” de Amelie Nothomb, în care se prezintă o imagine destul de dură a societății nipone și a rolului unei femei occidentale în cadrul acesteia. Din fericire, am fost prea puțin influențată de mesajul romanului încât să-mi dispară pasiunea față de Japonia. În plus, îi descoperisem pe rând și pe Murakami, Kawabata, Mishima sau Yoshikawa. Interesul față de literatură m-a făcut să vreau să învăț și limba acestei țări. Astfel, în toamna anului 2013 am devenit student la limba japoneză, determinată să ajung cât de curând să vizitez Japonia.

În februarie 2015, mi s-a oferit șansa de a participa la un program de schimb la Universitatea Ehime din Matsuyama, Japonia. Era vorba de o perioadă de două săptămâni, în care urma să facem cunoștință cu tot ce înseamnă cultura japoneză și specificul local din prefectura Ehime. La sfârșitul acestei perioade, trebuia să prezentăm în fața profesorilor și studenților un raport despre cum am descoperit Japonia. După care, un student din Matsuyama urma să vină, la rândul său, pentru două săptămâni la Cluj și să parcurgă un program similar de cunoaștere a culturii românești. Cu alte cuvinte, am participat într-un schimb cultural, al cărui scop principal era de a familiariza studenții cu o cultură străină de la celălalt capăt al lumii.

Mulți s-ar întreba probabil: „De ce Matsuyama? Unde se află? De ce nu orașele mari, ca Tokyo sau Kyoto?” Nu am avut ocazia să vizitez Tokyo sau Kyoto, deși cunct convinsă că sunt printre cele mai frumoase și impresionante orașe ale lumii. Totuși, cred că faptul că primul loc pe care l-am vizitat în Japonia a fost Matsuyama are avantajele sale – am cunoscut Japonia prin prisma unui oraș mic, dar fermecător prin tradițiile sale. Am cunoscut o societate japoneză autentică, mai puțin cosmopolită decât ceea ce aș fi întâlnit, probabil, în Tokyo. Am avut ocazia să vizitez locuri cu o bogată tradiție literară – Matsuyama fiind locul unde au trăit și scris două mari personalități ale literaturii japoneze – Natsume Soseki și Masaoka Shiki. Am gustat din specialitățile locale și am experimentat stilul de viață al studenților japonezi din provincie. Am aflat unde le place să își petreacă timpul liber, ce interese și aspirații de viitor au și cum percep diferențele culturale dintre ei și străini. Toate acestea sunt elemente specific locale, și prin urmare, unice chiar și pentru Japonia. Puțini au avut ocazia să cunoască o parte atât de puțin mediatizată a țării, ceea ce m-a făcut să cred că Matsuyama este locul perfect pentru a pătrunde în esența spiritului japonez.

Perioada în care am ajuns în Japonia era la sfârșitul lunii februarie. Însă deoarece prefectura Ehime se află în sud, pe insula Shikoku, vizita mea a coincis cu înflorirea copacilor de *ume*. Majoritatea asociază probabil Japonia cu florile de sakura, atât de cunoscute și devenite un simbol al țării chiar și peste hotarele sale. Primele semne ale venirii primăverii sunt însă aceste flori de *ume* – un pom ale cărui fructe seamănă întrucâtva cu prunele occidentale. Florile acestuia sunt de o frumusețe rară, de o culoare roșu-vibrant care contrastează puternic cu natură încă amorțită după frigul iernii. Oarecum, am resimțit și aici faptul că percep o parte mai puțin faimoasă, dar la fel de apropiată de sufletul japonezilor. Înflorirea *umenu* este atât de reprezentativă cu este cea de sakura, dar japonezii se bucură cu adevărat de ea ca de un prim semn al primăverii.

Pomii *ume* în floare la castelul Matsuyama-jō.

Fiind pasionată de literatura japoneză, am fost extrem de impresionată de vizitele la muzeul Masaoka Shiki, la școala unde a predat Natsume Sōseki și la Dōgo Onsen. Printre manuscrisele autentice ale celor doi scriitori, regăseam în zona Dōgo Onsen locurile și atmosfera specifică din “Botchan” sau “Eu, motanul”. La fel, fiind fană a lui Hayao Miyazaki și al animațiilor Studio Ghibli, știam că și acesta s-a inspirat din Matsuyama pentru unul din filmele sale. *Spirited away*, considerat cel mai bun film de animație din toate timpurile, ne prezintă o baie publică fațada căreia este inspirată de cea a Dōgo Onsen.

Stânga: Baiapublică din filmul animat Spirited Away; Dreapta: Dōgo Onsen(fragment);

Iar în imediata apropiere, în parcul Dōgo, am descoperit puțin din acel *mono no aware* immortalizat în poezia japoneză. Pietre-monument, incrustate cu *haiku*-urilui Masaoka Shiki și ale altor poeți contrastau cu efemeritatea naturii încojurătoare. Deși florile *ume* urmau să se scuture curând, poemul pe care l-am citit pe una dintre aceste pietre mi-a rămas pentru totdeauna în memorie:

紅梅の落花をつまむ豊哉

Piatră *kushi* inscripționată cu un poem haiku la intrarea în muzeul Masaoka Shiki

O altă experiență de neuitat a fost una spirituală. Am vizitat mai multe altare shinto, dar și un templu budist, faimos prin faptul că face parte din cele 88 de temple care alcătuiesc traseul pelerinajului din Shikoku. Este vorba de un pelerinaj asociat cu preotul budist Kūkai, deși, după spusele studenților japonezi, în ziua de astăzi are o valoare mai mult turistică decât religioasă. Oameni de toate vârstele se aventurează încă să parcurgă acest traseu, în special datorită priveliștilor pitorești din diferite zone ale insulei Shikoku. Când am auzit povestea, am fost destul de sceptică în legătură cu vizita la templu. Însă ceea ce se am văzut și simțit la Ishite-ji a fost o experiență spirituală de neuitat. Este greu de descris acea stare de beatitudine pe care am resimțit-o în acel loc fără a cădea în extremele patetismului. Tot ce pot spune e că nu voi uita niciodată ploaia din acea zi, drumul spre templu care trece printr-o pădure de bambus și sunetul gongului.

În plan profesional, cea mai mare realizare a acestei experiențe a fost, desigur, faptul ca mi-am exersat limba japoneză. Atât comunicarea informală cu studenții japonezi, cât și cea formală cu profesorii m-au ajutat extrem de mult să îmi depășesc frica de a vorbi. Este adevărat că nu putem deveni fluenți într-o limbă dacă nu avem ocazia să o folosim în comunicare. Chiar dacă făceam multe greșeli, atât de gramatică cât și de registru de politețe, pe parcursul acelor două săptămâni am simțit într-adevăr că mi-am îmbunătățit japoneza. Odată cu limba vorbită, am deprins și anumite gesturi și elemente ale comunicării tipice japoneze. Înclinarea ușoară a capului când saluți, te prezinți sau mulțumești, intervențiile în timpul conversației pentru a-i comunica interlocutorului că ascuți cu atenție și altele asemenea m-au făcut să înțeleg mai bine importanța limbajului non-verbal în societatea japoneză.

Un alt lucru pe care l-am realizat este importanța punctualității în Japonia. Fie că este vorba de un eveniment oficial, de un curs sau chiar de o întâlnire cu prietenii, japonezii pun mare preț pe punctualitate. Întârzierea nu are nici o scuză – chiar și pentru noi, studenții străini, care nu cunoșteam bine împrejurimile. Mi s-a întâmplat o dată să întârzi la întâlnirea cu un profesor din cauza că nu înțelesesem bine locul unde urma să ne întâlnim. De atunci, mă asiguram de cel puțin trei ori că am înțeles corect toate detaliile. Și mai căutam să ajung și cu 5-10 minute înaintea orei stabilite. Dacă mă gândesc mai bine, e o deprindere care ar trebui să fie la fel de importantă în orice colț al lumii, pentru că denotă respectul nostru față de ceilalți.

Mi-am dat seama și de strategiile economice ale prefecturilor japoneze. Sunt convinsă că tot mai mulți tineri sunt tentați să plece din provincie și să stabilească în marile centre urbane. În câteva decenii, asta ar însemna îmbătrânirea și scăderea populației orașelor mici. Respectiv, și economia prefecturilor ar avea de suferit, nevând destulă forță de muncă pentru a-și susține industria, să zicem. Răspunsul ingenios al prefecturilor Japoniei este autopromovarea prin produse cu specific local. De exemplu, Ehime este faimoasă în toată Japonia prin mandarinelor *mikan*, cultivate în zonă. Nici o altă prefectură nu produce atâtea specii diferite de *mikan*, astfel că cele din Ehime țin monopolul pe piață. De când m-am întors din Matsuyama, ori de câte ori eram întrebată de un japonez unde anume am fost în Japonia, la auzul cuvântului Ehime, toți exclamau „A! *Mikan!*”.

Totuși, dacă credeți că a promova prefectura se rezumă doar la producția de mandarine, vă înșelați. Japonezii au un talent de a face un *brand* din orice, chiar și dintr-un produs atât de simplu ca fructele cultivate local. Mascota prefecturii Ehime se numește Mikyan și este...ați ghichit, o mandarină *mikan*. Dulciurile și toate specialitățile locale frumos împachetate au și

ele gust de *mikan*. Sunt menite să fie cumpărate drept suveniruri (numite *omiyage*) de către turiști și dăruite prietenilor și familiei.

Dacă tot vorbim de *omiyage*, cultul *Ehime mikan* nu se rezumă doar la produse alimentare. Jucării de pluș de toate dimensiunile, brelocuri, portmonee, ciorapi, tricouri, agende și orice mi-aș fi putut imagina – toate reprezentând mascota prefecturii și colorate în galben și portocaliu. În special pentru japonezele pasionate de dragălășenii, micile prăvălii de *omiyage* din Matsuyama vor fi întotdeauna o atracție principală.

Stand de specialități locale menite pentru *omiyage*, în zona DōgoOnsen;

Templul Ishite-ji. Dreapta jos: tradiția de a face 1000 de cocori din origami pentru îndeplinirea unei dorințe. Văzut, de asemenea, la Ishite-ji.

Personal, consider că o experiență culturală nu este completă fără cunoașterea bucătăriei tradiționale a țării. În Japonia, unde relieful și condițiile au fost dintotdeauna destul de aspre, gustul și aroma fiecărui ingredient trebuie să fie valorificat la maxim. Pentru mine, a fost o experiență care m-a făcut să înțeleg conceptul de *umami* și motivul pentru care a apărut în relație cu bucătăria japoneză.

Dintotdeauna am vrut să gust din bucătăria autentică japoneză. Pe lângă binecunoscutele sushi, tempura și ramen am avut ocazia să încerc și alte mâncăruri, mai puțin faimoase în occident. Am gustat pentru prima dată *okonomiyaki*, *kare raisu*, *nikuman*, *gyoza*, tăitei *soba* și *udon*, *chawanmushi* și multe alte preparate, mai mult sau mai puțin cu specific local din Ehime. În plus, am descoperit dulciurile tradiționale japoneze - *ichigo daifuku* și *danngo*, dar și pe cele mai puțin tradiționale, dar la fel de japoneze – *purin*, *melon pan* sau ciocolată infuzată cu *matcha*.

Cele două săptămâni petrecute în Matsuyama au fost, pentru mine, cea mai importantă experiență culturală de până acum. Nu numai că am descoperit Japonia la care visam de atâția ani, dar m-am și convins că stereotipurile occidentale (cum că japonezii ar fi reci față de străini, de exemplu) sunt de multe ori nefondate. Atitudinea față de străini în Japonia depinde foarte mult de atitudinea și manierele acestora. Atâta timp cât noi, occidentalii, suntem politicoși (nu uităm să mulțumim chiar de mai multe ori decât este cazul), respectăm regulile și convențiile societății japoneze și mai cunoaștem puțin și limba... japonezii ne vor accepta în totalitate.

Vizita la Matsuyama m-a convins că vreau să continui studiul limbii japoneze și după terminarea facultății. Ba mai mult, m-a convins că vreau să obțin și o bursă de studiu în Japonia. Nu știu dacă aș opta neapărat pentru Ehime, deoarece aș vrea să studiez mai aprofundat cultura pop și rolul acesteia în economia Japoniei, și consider că un oraș mare ar fi mai potrivit ca locație. Însă Matsuyama va rămâne pentru totdeauna în inima mea ca prima mea experiență în Japonia, și cu siguranță aș vrea să mă întorc vreodată acolo.